

УДК 94 (477)«1657–1768»

Ірина Кривошея

ТЕСТАМЕНТИ У ЗБІРЦІ РОДИННИХ ДОКУМЕНТІВ МОЛЯВОК (РУМЯНЦЕВСЬКА РЕВІЗІЯ)

DOI: 10.5281/zenodo.5802053

© І. Кривошея, 2021. СС BY 4.0

Мета статті. Доповнити історію роду Молявок та кількох інших старшинських родин, які мали володіння в с. Масани полкової сотні Чернігівського полку, проаналізувавши документи, що містяться в матеріалах Румянцевської ревізії. Розглядаються тестаменти, купчі та матеріали судових справ козацької старшини Чернігівського полку. **Актуальність.** Дослідження старшинських тестаментів останніх років засвідчили надзвичайно малу кількість вцілілих до нашого часу документів. Число відомих сьогодні тестаментів ледве перетнуло позначку в дві сотні. Відтак кожен новий тестамент, введений до наукового обігу, робить дослідження актуальним. **Наукова новизна** дослідження полягає у включенні до наукового обігу кількох тестаментів та віднайденні важливої інформації генеалогічного характеру. Зібрання опрацьованих документів різночасове, однак об'єднане єдиною рамкою земельних володінь кількох родин у с. Масани, що нині є частиною міста Чернігова. **Методологія** дослідження передбачала використання загальнонаукових методів аналізу та синтезу, історико-критичного, структуралістського, ретроспективного та біографічного. **Висновки.** Основним власником с. Масани та ґрунтів у його околицях була родина Молявок. Купчі, судові справи й тестаменти цієї родини демонструють процес придбання володінь членами родини в інших власників та рух власності в межах родини впродовж кількох поколінь. Придбання масанівських ґрунтів Молявками додало до родинної збірки документів два жіночих тестаменти мешканок села та околиць. Основний тестамент збірки належить значковому товаришу Чернігівського полку Йосипу Федоровичу Молявці (1764). Ще два жіночих тестаменти написані представницями відомих старшинських родин. Раніше їх зміст в історіографії не аналізувався. Тестаменти та інші види документів дозволили побачити різні аспекти повсякдення власників маєтностей в с. Масани.

Ключові слова: тестамент, генеалогія, повсякдення, козацька старшина, Масани, Чернігів.

Генеральний опис Лівобережної України тривав впродовж 1765–1769 рр. Перепис спирався на дані попередньої ревізії 1764 р. В історії він також відомий як Румянцевський опис, адже перепис майнового стану населення було проведено за часів управління Другою Малоросійською колегією П.О. Румянцева-Задунайського. Це один із найкраще збережених архівних фондів, що є доволі цілісним масивом документів, необхідних для вивчення політичної, економічної, соціальної та культурної історії України XVII–XVIII ст. Навіть сам по собі подвірний перепис із усіма належними до нього володіннями та рухомим майном є прекрасним джерелом для досліджень істориків. Однак, родзинкою перепису є зібрані під час його проведення підтверджувальні документи на маєтності. Копії документів власників, часто датовані попереднім століттям, складають вагомий додаток до відомостей ревізії.

Звернення до матеріалів Румянцевського перепису завжди актуальне, а особливо, коли йдеться про пошук тестаментів козацької старшини та інших верств населення Гетьманщини. Наукова новизна публікації полягає в аналізі віднайдених п'яти тестаментів, з яких чотири – жіночі.

Село Масани в 1768 р. знаходилося на відстані 7 верст від полкового міста Чернігова й за адміністративним поділом входило до полкової сотні. Нині це мікрорайон Чернігова. Відоме село з першої половини XVII ст. П. Кулаковський показує, що воно осаджене пе-

ред 1638 р.¹ Коротка історія села викладена в розвідці В. Зайченко². У середині XVIII ст. ґрунтами в селі володіли різні власники: місцевий священник, родини Товстолісів, Покозовських, Каленченків, Силичів, Савичів, Мануйловичів, Григор'євих (Крестовських), Гурських, Шеремет³. Основним власником земель у Масанах із XVII ст. була родина Молявок⁴.

Корпус документів, що підтверджував у 1768 р. право на володіння Молявками землею в Масанах та околицях, складають купчі, уступні, документи судових справ і тестаменти кількох поколінь. Перший документ хронологічно – це купча Марії Молявчихи (1657 р.), більшість інших – купчі Івана Молявки, його наймолодшого сина Федора та внука Йосипа і його дружини. Особливої уваги заслуговують тестаменти.

29 квітня 1657 р. Марія Молявчиха купила кілька нив під Білоусом в напрямі до шляху любецького. Свідками купчої виступили пан Сергій, житель білоусівський, та кілька жителів с. Масани на чолі з отаманом масанівським Федором Донченком. Володіння купленими ґрунтами закріплювалося за нею, її дітьми та нащадками⁵. Така формула в тексті купчої може вказувати на її вдівство. Імовірно, Марія була дружиною Харка Молявки й матір'ю Івана. У збірці немає жодного документа Харка Молявки, батька Івана, про якого після 1650 р. відсутні згадки, зате є документ Марії Молявки. Це дозволяє зробити припущення про близьку спорідненість Марії та Івана.

Найвідомішим представником родини був знатний товариш полку Чернігівського Іван Харитонович (Харкович) Молявка. Його тестамент (1706 р.) зберігся в копії й опублікований А. Попружною⁶. Починаючи із 70-х рр. XVII ст. Іван придбав чимало ґрунтів у Масанах та інших селах на Чернігівщині. Володіння він розділив у тестаменті між дітьми від обох шлюбів. Надалі основний рух масанівських маєтностей відбувався між родичами, синами й зятями Івана Харитоновича та їхніми нащадками. Наприклад, у жовтні 1750 р. вдова Федора Молявки Ганна Мокрієвичівна разом із сином Іваном уступила за певну суму частину родових володінь в різних селах своєму старшому синові Йосипу Федоровичу⁷.

У 1768 р. в документах ревізії зазначено, що с. Масани власницьке, належить вдові значкового товариша Чернігівського полку Й.Ф. Молявки (онук Івана Харитоновича – І.К.) Марфі Андріївни⁸. Її старий житловий двір у с. Масани складався зі світлиці з кімнатою, пекарні, овина й сараю. До двору належало орної землі в трьох змінах на 236 чверток, в якій 16520 квадратних сажнів довжини й 7080 квадратних сажнів ширини, та ще «зарослої землі» 14 чверток, лісу березового дров'яного 2 чвертки, в окружності 260 сажнів, сінокосу на 5 возів доброї трави, мала 1 коня, 1 корову та 1 свиню⁹.

Найбільший тестамент у збірці – заповіт значкового товариша Чернігівського (у деяких документах – Стародубського¹⁰) полку Йосипа Федоровича Молявки, укладений 10 жовтня 1764 р.¹¹ У вересні 1765 р. вдова ствердила його в чернігівському земському суді. Згідно документа, основні володіння залишалися в спадок дружині тестатора, Марфі Андріївни Острянсковні. Тестамент зберігся завдяки судовій справі в земському чернігівському суді, що тривала в січні 1766 р. за позовом проти Марфи Молявки брата її померлого чоловіка, військового товариша Івана Федоровича Молявки. Матеріали судової справи, разом із копіями купчих на ґрунти предків Йосипа Молявки, в ревізії склали комплекс документального забезпечення права власності Марфи Андріївни Молявки на масанівські володіння.

Судова справа Молявок (1766 р.) цікава як ілюстрація повсякдення козацької старшини, її ментальності, відносин у родині¹². Їхня історія не виняток, а радше правило, в то-

¹ Кулаковський П. Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої. 1618–1648. Київ, 2006. С. 287.

² Зайченко В. Село Масани, яким воно було. (Історико-етнографічний нарис). Чернігів, 2003. 68 с.

³ Ревізія Чернігівського полку 1732 р. / упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець, передмова Ір. Кривошея. Чернігів, 2014. С. 448; Центральний державний історичний архів України в м. Київ (далі – ЦДІУАК). Ф. 57. Оп. 1. Спр. 1. 957 арк.

⁴ Розписи родини Молявок: Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник. Киев: Типо-литографія С.В. Кульженко, 1912. Т. 3. С. 593–603; Кривошея В. Українське козацтво в національній пам'яті: Чернігівський полк: монографія: В 2 т. Київ: ДП «НвЦ Пріоритети», 2012. Т. I. С. 114–118.

⁵ ЦДІУАК. Ф. 57. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 772 зв.

⁶ Інститут рукопису. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського (далі – ІР НБУВ). Ф. I. Спр. 57517; Публікація: Попружна А. Чернігівський городовий отаман Іван Молявка та його духовний заповіт. *Чернігів у середньовічній та ранньомодерній історії Центрально-Східної Європи*: 36. наук. пр., присвячений 1100-літтю першої літописної згадки про Чернігів. Чернігів: Деснянська правда, 2007. С. 568–575.

⁷ ЦДІУАК. Ф. 57. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 779 зв.–780.

⁸ Там само. Арк. 761.

⁹ Там само.

¹⁰ Там само. Арк. 755 зв.

¹¹ Там само. Арк. 766–769.

¹² Там само. Арк. 742–769 зв.

дішньому українському суспільстві. Родичі часто не могли утриматися від судових позовів чи простого захоплення маєтностей слабшого члена родини, як правило, вдови, не зважаючи на наявність чіткого заповіту. 10 жовтня 1764 р. Йосип Федорович Молявка уклав заповіт, помер у квітні 1765 р. У березні 1765 р., вочевидь під тиском Йосипа, Іван дав розписку дружині Йосипа Марфі Андріївні, що визнає її право на спадок, вказаний у брашовому тестаменті. Йшлося там і про те, що він стане після її смерті спадкоємцем їхнього добра. Та одразу після смерті Йосипа Іван починає утискати вдову в її правах, обґрунтовуючи свою позицію тим, що нібито тестамент підробний. Земський суд розглянув подання й визнав претензії Івана Молявки необґрунтованими, закріпивши за Марфою право володіння. Марфа доклала до справи тестамент померлого чоловіка й розписку самого Івана. Суд зауважив, що Йосип після укладення заповіту прожив досить довго, щоб змінити власний заповіт, якщо з ним були проблеми. Розписка Івана Федоровича найбільше засвідчує розмитість існуючих звичаїв і моралі деяких представників козацької старшини. Він добре знав про безпідставність своїх претензій, адже ще у вересні 1764 р. Йосип Молявка уступив окремим листом свої володіння в різних населених пунктах дружині¹³. Мотив уступки також вказаний – вона була доброю господинею й дружиною, а ще – Йосип продав її отчизну й материзну та потратив ці чималі кошти на свої потреби. Крім того, значна частина цих ґрунтів була набута ними спільно в шлюбі. Всіх родичів він при уступці «віддалив».

У тестаменті, укладеному впродовж наступного місяця після уступного запису, Йосип Молявка заповів рідному братові Івану сільце Гаврилівку на Левонківських ґрунтах, осаджену їхнім батьком¹⁴. За це Іван мав організувати поминання душі Йосипа. Основну частину ретельно перелічених у тестаменті володінь і все рухоме майно Йосип відписав дружині. У кінці документа тестатор знову згадує, що хоча в них не було дітей, він все залишає дружині, адже потратив її спадок. Навіть перелічує тут же в заповіті, на що витратив її гроші. Йосип застеріг дружину від продажу маєтності в чужі руки. Після її смерті брат Іван мав поховати Марфу й виконати всі належні поминальні служби. Відповідно, після того родинна власність мала перейти Івану. Бачимо, що Іван чекати не захотів. Одним зі свідків цього заповіту був писар сотенний білоуський Володимир Григорієв. Нижче розглянемо заповіт його матері Анастасії Григорієвої.

Батько Йосипа й Івана, обозний полковий чернігівський Федір Іванович Молявка, мав не менш скандальний характер, ніж його молодший син. Він довгий час утискав у масанівських володіннях Єлизавету, вдову свого давно померлого брата Семена, яка була на той час черницею й намісницею Чернігівського П'ятницького монастиря. Семен Іванович Молявка, колишній священник шибиринівський, уклав заповіт 22 вересня 1721 р.¹⁵ Відчувавши наближення смерті, прийняв постриг у чернігівському Борисо-Глібському монастирі під ім'ям Стахія. Помер 2 листопада 1721 р. і був похований у шибиринівській церкві¹⁶. Через кілька років його вдова, яка розпоряджалася заповітом, прийняла постриг у жіночому П'ятницькому монастирі. Основне майно цієї родини відійшло Кафедральному монастирю, частина вже в 1726 р. У 1744 р. намісниця Єлизавета, втомлена багаторічною боротьбою за володіння з братом свого покійного чоловіка полковим чернігівським обозним Федором Івановичем Молявкою, передала залишок ґрунтів у власність Чернігівського кафедрального монастиря¹⁷.

Два жіночих тестаменти потрапили до збірки ревізійних документів завдяки поетапному скуповуванню земель у с. Масани значним товаришем полку Чернігівського Іваном Харитоновичем Молявкою. 14 грудня 1695 р. уклала тестамент Марія Степанівна Мойсеїха¹⁸. Заповіт написаний на користь її чоловіка, Мойсея Дем'яненка та їхньої малолітньої доньки. Марія важко хворіла й розуміла, що невдовзі помре. Мойсею й доньці Євдокії заповіла двір, що чоловік сам звів на землі її батька, поле з дібровою й усе рухоме майно. На випадок смерті доньки зазначила, що все майно має належати чоловікові, та застерегла своїх кривних порушувати її волю. Цей короткий заповіт містить основні формули тестаменту, передбачає поминання душі та застереження про кару порушникам після смерті. У збірці також є судові рішення чернігівського полкового уряду від 1698 р., в якому закріплюється право на власність померлої дружини за Мойсеєм згідно доданого заповіту його покійної дружини¹⁹. У рішенні відзначається, що Мойсей має право розпоряджатися власністю до зростання доньки. Останнє свідчить, що ця власність небіжчиці була материз-

¹³ Там само. Арк. 763–764.

¹⁴ Там само. Арк. 766.

¹⁵ ІР НБУВ. Ф. І. Спр. 57538. Арк. 107–108 зв.

¹⁶ ЦДІУАК. Ф. 57. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 822 зв.

¹⁷ Там само. Арк. 822–823 зв.

¹⁸ Там само. Арк. 777.

¹⁹ Там само. Арк. 776–776 зв.

ною й мала перейти з досягненням віку їхньої доньці. Утім, полковий суд зауважив, що у випадку смерті доньки Мойсей може вільно розпорядитися ґрунтом, що він пізніше й зробив. Адже збірка документів, представлених Молявками в Румянцевській ревізії, містить ще один документ. Це купця Федора Молявки на город Мойсея Дем'яненка 27.06.1720 р.²⁰ У випадку Марії й Мойсея Дем'яненка цікавість викликає не перехід їхньої власності в руки Молявок, а рівень уряду, що стверджував тестамент Марії й права її чоловіка. Полковий уряд був представлений наказним полковником чернігівським Миколою Грембецьким, суддею полковим Юрієм Затиркевичем, хорунжим полковим Іваном Терпицьким, товаришами полковими Михайлом Свободецьким і Юрієм Александровичем. Це може свідчити, що Марія походила із старшинської родини й на її частку власності могли претендувати інші родичі. Звідсіля вирішення справи на такому високому статусному полковому уряді. Дуже цікаво, чиєю ж донькою була Марія Степанівна?

22 квітня 1710 р. склала тестамент Євдокія Мойсеївна Білуєвна (?) Євтухова²¹. У заповіті вона звертається до батька Мойсея й просить попідкуватися про належне її поминання після смерті. Для цього батько мав продати кілька невеликих нив. Євдокія просить батька поховати її біля церкви, що добре ілюструє ставлення до посмертя українців тієї доби. Тестамент короткий. Перелік нив і дозвіл на їх продаж тестаторки свідчать на користь того, що ці ґрунти були материзною. На тестаменті були пізніші дописи про продаж нив, і Євдокія вже згадана як небіжчиця. Ниви купив житель чернігівський Яким Лук'яненко. Чому цей тестамент потрапив до документів Молявок, не зовсім зрозуміло. Можливо, пізніше ці ґрунти теж стали власністю представників роду Молявок.

Ще один жіночий тестамент в об'єднаній масанівськими володіннями збірці належав Анастасії Григорівні, козаці й жительці чернігівській. Датований 29 липня 1753 р. У заповіті згадується її чоловік Григорій Корнєєвич, житель чернігівський, з яким набута нерухомість (двір житловий у Чернігові на новому місці навпроти Кафедрального монастиря, приїжджий двір у с. Масанах із городом, околицею й садом, між дворами померлого обозного чернігівського Ф. Молявки й черниці Єлизавети, намісниця монастиря П'ятницького, з орним полем і дібровами під селом). Тестамент укладений на користь спільних із чоловіком п'ятьох синів. Цікаво, що маєтність цієї родини в Масанах ніби вклинювалася між володіннями Молявок. Це могло бути результатом продажу когось із Молявок своєї власності або ж свідчити про належність у попередніх поколіннях представника цієї родини до Молявок.

Анастасія ретельно зазначає в тестаменті імена синів, які успадкують родинне майно – Іоанн, священник спаський чернігівський, Михайло, Гнат, Андрій і Володимир. Відведений кожному з них земельний спадок чітко описаний. Двір у Чернігові заповіла Гнату й Володимирі навпіл (із твердим зазначенням, кому яка частина), іншим синам компенсовано вартість двору грошима й худобою. Із Михайлом раніше трапилася якась халепа, і матір заплатила його борг за кривду померлому жителю чернігівському Захарку Луштенку 6 руб., а дружині Захарка – 8 золотих. Син Андрій у тестаменті теж згадується як проблемний. Йому гроші від матері дісталися, коли він їздив у Київ із сином своєї дружини. І через його «пьянство и непостоянство» з його половини двору й описаного ґрунту міг отримувати лише прибуток. І то за умови, що перестане пиячити, інакше гроші підуть на поминання душі. Масанівські двір і ґрунти заповіла Володимирі, який з 1737 р. жив при ній, служив у полковій канцелярії, ходив у військові походи, опікувався маєтністю й був опорою матері всі ці роки.

За неграмотну Анастасію заповіт підписав значковий товариш Чернігівського полку Круглик (ім'я копіст не згадав). Іншими свідками були римар полкової артилерії чернігівської Андрій Семенович, чернігівський мешканець Іван Добровний та сини тестаторки – священник Іоанн Григорієв-Крестовський та Гнат Григорієв. Побіжний погляд на уряді сина й свідків змушує піддати сумніву її статус простої козачки. Згадуючи, що вона козачка, тестаторка радше хотіла наголосити на своїй належності до козацького стану загалом. Пізніше її син Володимир Григорієв став писарем сотні Білоусівської. Він помер бл. 1765 р. Ревізійні відомості в 1768 р. підписував його неповнолітній син Матвій Григорієв (1754–1768–?). У спадковому дворі в с. Масани мешкала в 1768 р. вдова Володимира Уляна Іванівна (1718–1768–?). У дворі було 2 житлові світлиці, 3 підсусідські хати, 4 комори й 2 сараї. До двору належало орної землі в трьох змінах 39 чверток, шириною 1170 сажнів, довжиною 2730 сажнів, сінокіс, 1 кінь, 4 дойних корови, 2 теляти²².

²⁰ Там само. Арк. 774 зв.

²¹ ЦДІУАК. Ф. 57. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 775–775 зв.

²² Там само. Арк. 751 зв., 807.

Отож, бачимо закріплення за однією родинною гілкою імені діда Матвія Григорія як родового прізвища²³. А за іншою – Крестовські. Ще частину генеалогічної інформації щодо цього роду містить судова справа на чернігівському магістраті Володимира Григорієва з чернігівськими міщанами щодо його спадкових ґрунтів у с. Масани. Ці землі він мав успадкувати після смерті його дядька, жителя чернігівського Уласа Нестеренка²⁴. Справа була заплутана, тривала з 1752 р. За показами свідків з'ясувалося, що батько Уласа Нестеренка був рідним братом бабки Володимира по батьковій лінії Євдокії²⁵. Отже, Володимир Улас доводився двоюрідним дядьком. Об'єднували родини спільні масанівські ґрунти, за які й велася судова тяжба.

Завдяки ревізії (1768 р.) масанівських ґрунтів зберігся ще один жіночий заповіт. 8 травня 1719 р. уклала тестамент Ганна Никифорівна Силіна, обивателька масанівська²⁶. Це донька чернігівського полкового обозного Никифора Калениченка²⁷. У першому шлюбі була за міщанином Савою Федосенком (помер раніше 1701 р.), тому її сини Савичі. Уклала свій перший тестамент в 1719 р., перебуваючи в третьому (!) шлюбі, а в другому була за бурмістром чернігівського магістрату Силою Федоровичем Дубровою, тому в заповіті означена як Ганна Никифорівна Силіна.

Тестамент містить розлогу аренгу. Заповідачка розмірковувала про наближення смерті, час якої визначений Богом і, відчуваючи близькість цього «декрету», при добрій пам'яті хотіла розпорядитися власним «убогим имением». Видаючи раніше заміж доньку Катерину Силівну, вона традиційно її вивінила. У заповіті ж Ганна перелічила все рухоме майно, поручене Катерині, в основному посуд: 8 ценових полумисків, 12 тарілок, 6 срібних ложок, 4 кубка, «душников подлоцаних» 2, червоних золотих 12, казан горілчаний²⁸. Розпорядницею поховання й поминання тестаторка призначила доньку Катерину Григорієву й заповіла їй половину ґрунту масанівського з гаями, дібровами й сіножатями на тій стороні, де й гумно, половину двору в Масанах, двір у новому місті в Чернігові проти церкви Богоявлення Господнього. Ганна віддала всіх інших своїх дітей та родичів і ствердила спадок лише за Катериною, своєю донькою від другого шлюбу. Тестамент містить відповідні традиційні санкції щодо порушників її останньої волі. Її перший тестамент сповнений рівновагою й любов'ю до ближніх.

Варто звернути увагу на свідків цього тестаменту. Тестаторка була неграмотною й поставила хрест. Першим підписав під Андреевич, який писав сам заповіт. Далі йде запис наступного свідка, який називає Ганну «госпожа цетуся», вочевидь її племінник Михайло Мокрієвич. Але саме тут є цікава частина запису – «...цетусе моїй Анне Никифоровой Силиной о подписи руки моей на сей легации подписуется то муж ей Павел Доник (?) подпишусь»²⁹ Далі підпис – Михайло Мокрієвич. Він був сином рідної сестри Ганни, Єфросинії Никифорівни Калениченко та Оникія Карповича Мокрієвича (їхня рідна сестра Пелагея Никифорівна була першою дружиною І. Скоропадського). Є згадки про те, що М.О. Мокрієвич був неграмотний³⁰, а отже, Павло міг розписатися за нього. Ймовірно, цей запис прямо згадує третього чи четвертого чоловіка Ганни. Адже є дані В. Кривошеї про ще одного її чоловіка – Саву Йосиповича Космуса, міщанина чернігівського³¹.

Наступними свідками заповіту Ганни були отаман курінний красковський Григорій Стефанович (чи не зять?) та син тестаторки Іван Савич, сотник любецький. Останній записав: «Чинячи за досить воле ей милости Пней родителки моей печать свое приложил и при оной подписуется»³². Всі чоловіки Ганни Никифорівни Калениченко були міщанами чернігівськими, вочевидь, не бідними, і навіть шляхетного походження (Дуброва – любецький шляхетський рід)³³, адже донька полкового обозного з батьківськими спадковими ґрунтами була статусною нареченою у будь-якому за рахунком шлюбі. Цікаво, що більшість перелічених Ганною в заповітах мажностей – це власність, набута ще її батьком.

Другий тестамент Ганна уклала в 1728 р. Значні витримки з нього наводить у родоводнику В. Модзалевський, тоді як про перший заповіт лише згадує³⁴. Утім, ці частини стосуються лише майнових розпоряджень і нічого не говорять про роздуми тестаторки та стосунки в родині. Другий тестамент датований 11 травня 1728 р. Дослідник вказав, що на

²³ Там само.

²⁴ ЦДІУАК. Ф. 57. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 808–816 зв.

²⁵ Там само. Арк. 813 зв.

²⁶ ЦДІУАК. Ф. 57. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 824–825.

²⁷ Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник... Т. 4. С. 464.

²⁸ ЦДІУАК. Ф. 57. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 824.

²⁹ Там само. Арк. 824 зв.

³⁰ Кривошея В. Українське козацтво... Т. I. С. 66.

³¹ Там само. С. 39.

³² ЦДІУАК. Ф. 57. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 824 зв.

³³ Кривошея В. Українське козацтво... Т. I. С. 278–279.

³⁴ Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник... Т. 4. С. 464–465.

той момент Ганна була черницею П'ятницького дівочого монастиря під іменем Афанасія й уже шість років лежала паралізована. Заповіла поховати себе в Любецькому монастирі. У витримках із другого тестаменту Катерина не згадується. Старший син Іван за заповітом 1728 р. отримав житловий двір, плац і шинковий двір в Любечі, ґрунти в селах Новосілки й Кротин, двір у Чернігові навпроти церкви Богоявлення та інший двір на Гончій вулиці, ґрунти в селах Полуботки, Сядричі, Седневі, Пищиках і Певцах, половину млина на р. Стрижні в Полуботках і частину сядрицького бору. Ще один син Ганни, Корній, за цим заповітом отримав двір і ґрунти в с. Мосани, ґрунти в Чернігові й Котах, частину сядрицького бору. Тут згадана частина маєностей, що в першому заповіті мали відійти Катерині. Це може свідчити про ранню смерть доньки. Повний текст другого тестаменту не зберігся, тому можемо робити лише припущення.

Отже, кілька нових тестаментів (чотири старшинських, один козацький, з яких чотири – жіночих) та інші документи із зібрання Румянцевського опису доповнюють історію с. Масани, виявляють рух власності в масанівських околицях, розширюють генеалогію не лише роду Молявок, а й інших місцевих родів, зокрема роду обозного чернігівського Никифора Калениченка та родини Григор'євих (Крестовських). Знайдені жіночі тестаменти засвідчують неграмотність усіх чотирьох тестаторок, їхню набожність, прагнення дотриматися традиційної формули тестаменту, піклування про дітей. Чоловічий тестамент має більш світське звучання. Й.Ф. Молявка дбав про розподіл маєностей та забезпечення прав своєї дружини. Особливо важливі ці документи для розуміння повсякдення й ментальності різних соціальних груп Гетьманщини в кінці XVII – в середині XVIII ст.

References

- Kryvosheia, V. (2012). *Ukrainske kozatstvo v natsionalnii pamiaty: Chernihivskiy polk* [Ukrainian Cossacks in national memory: Chernihiv Regiment]. Kyiv, Ukraine.
- Kulakovskiy, P. (2006). *Chernihovo-Sivershchyna u skladi Rechi Pospolytoi 1618–1648* [Chernihovo-Sivershchyna as part of Rich Pospolyta]. Kyiv, Ukraine.
- Popruzhna, A. (2007). *Chernihivskiy horodoviy otaman Ivan Moliavka ta yoho dukhovnyi zapovit* [Chernihiv policeman otaman Ivan Moliavka and his testament]. *Chernihiv u serednovichnii ta rannomodernii istorii Tsentralno-Skhidnoi Yevropy: Zbirnyk naukovykh prats, prysviacheniyi 1100-littiu pershoi li-topysnoi zghadky pro Chernihiv – Chernihiv in the medieval and early modern history of Central-Eastern Europe. Collection of scientific works, dedicated to the 110th anniversary of the first chronicle of the Chernihiv*. Chernihiv, Ukraine.
- Zaichenko, V. (2003). *Selo Masany, yakym vono bulo* [The village of Masany as it was]. Chernihiv, Ukraine.

Кривошея Ірина Іванівна – професор, доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії та методик навчання Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини (в. Садова, 28, м. Умань, 20301, Україна).

Kryvosheia Iryna I. – Professor, Doctor of Historical Sciences, Professor of the World History and Methods of Its Teaching Chair at Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Sadova, 28, Uman, 20301, Ukraine).
E-mail: iiivahnuk@gmail.com

TESTAMENTS IN THE COLLECTION OF FAMILY DOCUMENTS OF THE MOLIIVKY (RUMIANTSEV REVISION)

The purpose of the publication is to supplement the history of the Moliivky family and several other prosperous class families who had property in the village of Masany of regimental sotnia of Chernihiv regiment, analyzed documents contained in materials of the Rumiantsev revision. Testaments, deeds of purchase and materials of court cases of the prosperous class of Cossack of Chernihiv regiment are considered. The actuality. The study of the prosperous class testaments of recent years has shown an extremely small number of surviving documents. The number of the testaments known today is hardly over two hundred. Therefore, each new testament introduced into scientific circulation makes the study relevant. Academic novelty of the study is in the inclusion of several testaments in the academic circulation and the discovery of important genealogical information. The collection of processed documents is asynchronous, but united by a single framework of land ownership of several families in the village of Masany, which is now part of the city of Chernihiv. The research methodology involved the use of general research methods of analysis and synthesis, historical-critical, structuralist, retrospective and biographical. Conclusions. The main owner of the village of Masany and lands in its surrounding areas was the Moliivky family. Deeds of purchase, court cases and testaments of this family demonstrate the process of acquiring possessions by family members from other owners and the movement of property within the family over several generations. The acquisition of Masany lands by the Moliivky added to the family collection of documents two women's testaments of the village and the surrounding area. The main testament of the collection belongs to Yosyp Fedorovych Moliivka, a znachkoviy comrade of Chernihiv regiment (1764). Two more women's testaments were written by the representatives of well-known prosperous class families. Previously, their content has

not been analyzed in historiography. Testaments and other types of documents allowed us to see different aspects of everyday life of property owners in the village of Masany.

Key words: *testaments, genealogy, everyday life, prosperous class of Cossack, Masany, Chernihiv.*

Дата подання: 23 вересня 2021 р.

Дата затвердження до друку: 5 жовтня 2021 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Кривошея, І. Тестаменти у збірці родинних документів Молявок (Румянцевська ревізія). *Сіверянський літопис*. 2021. № 6. С. 74–80. DOI: 10.5281/zenodo.5802053.

Цитування за стандартом APA

Kryvosheia, I. (2021). Testaments u zbirtsi rodynnykh dokumentiv Moliavok (Rumiantsevskia reviziia) [Testaments in the collection of Family Documents of the Moliavky (Rumiantsev revision)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 6, P. 74–80. DOI: 10.5281/zenodo.5802053.

